

## ZHRNUTIE

Školstvo v Slovenskej republike dosahuje viaceré významné úspechy. Podiel dospeljej populácie (vo veku 25-64 rokov) s ukončeným stredoškolským vzdelaním patrí k najvyšším v rámci krajín OECD. Rovnako aj podiel mladých ľudí do 25 rokov veku so stredoškolským vzdelaním patrí medzi najvyššie spomedzi krajín OECD. Na druhej strane, v Slovenskej republike dosahujú žiaci na úrovni škôl rozdielne výsledky. Výsledky v medzinárodných meraniach naznačujú určité zlepšenie v čítaní a písaní na úrovni základnej školy, ale tiež niektoré významné a rastúce problémy na stredoškolskej úrovni. Takisto existujú aj zásadné výzvy týkajúce sa rovnosti v prístupe k vzdelávaniu. Lokalita školy (mestská alebo vidiecka oblasť) a sociálnoekonomické zázemie žiakov majú značný vplyv na výsledky žiakov. Ďalšie obavy sa týkajú silnej sociálnej selektivity školského systému, vrátane neoprávneného umiestňovania žiakov do špeciálnych škôl. Navyše, hlavnou politickou výzvou zostávajú slabé vzdelávacie výsledky rómskej menšiny.

Slovenská republika sa pustila do významných reforiem, aby zlepšila kvalitu vzdelávacieho systému a rovnosť v prístupe k vzdelávaniu. Ide o rozvoj financovania na žiaka, definovanie výchovno-vzdelávacích cieľov, zavedenie štandardizovaných národných hodnotení, vytvorenie kariérneho systému pre učiteľov a zavedenie duálneho systému v rámci odborného stredoškolského vzdelávania. V kontexte reforiem existuje očividná snaha zvýšiť finančné prostriedky určené pre školstvo, ako aj uznanie toho, že efektivitu sektora možno zvýšiť. Predkladaná správa analyzuje využívanie finančných prostriedkov v slovenskom systéme so zvláštnym zreteľom na financovanie školského vzdelávania, organizáciu školskej siete, ďalej na pedagogických zamestnancov a vedenia školy. V správe sú definované oblasti politiky, ktoré majú potenciál na zvýšenie efektivity, alebo si vyžadujú ďalšie verejné investície.

S cieľom zvýšenia efektivity využívania zdrojov v slovenskom školskom systéme boli identifikované nasledujúce politické priority.

### **Zvýšiť celkové verejné výdavky na vzdelávanie a zároveň riešiť kľúčové nedostatky**

Slovenská republika má prepracovaný, transparentný a dobre zavedený systém financovania štátnych, cirkevných a súkromných škôl na základe vzorca, ktorý sa z veľkej časti odvíja od počtu žiakov, ale zahŕňa aj modifikačné váhy, na zohľadnenie štrukturálnych nákladov škôl a charakteristík žiakov. Tento systém financovania umožňuje školám vysoký stupeň finančnej autonómie. V rukách dobrého riaditeľa školy táto autonómia poskytuje nástroje na prijímanie rozhodnutí týkajúcich sa výdavkov, ktoré napomôžu zlepšeniu školy. Tento systém je široko akceptovaný a dobre riadený; potrebuje menšie úpravy, nie však zásadné prepracovanie. Avšak napriek snahám z posledných rokov je úroveň verejných výdavkov z pohľadu medzinárodných štandardov nízka, čo prispieva k nedostačujúcim platom učiteľov a k nedostatočnej ponuke predškolského vzdelávania a učebných materiálov.

Slovenská vláda by mala pokračovať v snahách o zvýšenie zdrojov na vzdelávanie v školách v absolútnej hodnote, ako aj podielu na HDP, ktoré si môže dovoliť s ohľadom na hospodárske podmienky a fiškálnu politiku vlády. Prioritami pre zvýšenie finančných prostriedkov by malo byť

rozšírenie predškolského vzdelávania (najmä pre sociálne znevýhodnené skupiny) a zvýšenie plátov učiteľov a vedúcich pracovníkov školy. To by malo zahŕňať reformu financovania poskytovania predškolského vzdelávania, prenesenie hlavnej finančnej zodpovednosti z obcí na štát s konečným cieľom, aby všetky deti vo veku 3-5 rokov mohli byť zaškolené, ak si to ich rodičia budú želať. Vzhľadom na obmedzenie zvýšenia absolútnych verejných výdavkov na školstvo, je ešte dôležitejšie, aby bola efektívnosť zabezpečená aj v rámci súčasných výdavkov na školstvo. Štrukturálne a investičné fondy EÚ sa môžu použiť na realizáciu nevyhnutných štrukturálnych zmien tak, aby bol systém školstva efektívnejší a finančne udržateľnejší (napr. na podporu lokálnej reorganizácie poskytovania vzdelania a na rozvíjanie kapacít pre inkluzívne vzdelávanie).

### **Ďalej konsolidovať školskú sieť**

Vzhľadom na značné nedostatky v poskytovaní vzdelávacích služieb (napr. malé školy a triedy) a na prebiehajúce demografické zmeny je racionalizácia školskej siete jasnou politickou prioritou. Zainteresovaní aktéri v školstve s touto potrebou súhlasia. Základným kameňom pre vytvorenie efektívnejšej školskej siete zabezpečujúcej rovný prístup ku vzdelávaniu je rozvoj kapacít v oblasti plánovania, koordinačných mechanizmov a spolupráce medzi obcami. Mohlo by sa to realizovať cez platformy regionálneho plánovania, ktoré pokryjú všetky úrovne školstva a zahrnú všetky príslušné zainteresované strany. Spolupráca medzi obcami by mohla zahŕňať spoločné riadenie základných škôl vo viacerých obciach, zlepšenie dopravných služieb a spoločné využívanie rôznych zariadení, spoločné nákupy, zdieľanú školskú údržbu, zlepšenie prístupu k odborným službám, atď. Samotná konsolidácia siete môže zahŕňať celý rad rozličných stratégií. Jednou z možností je zatvorenie alebo zlúčenie malých škôl, alebo zredukovanie služieb v rámci školy pri náležitom zohľadnení nákladov, realizovateľnosti a akceptovateľnosti rôznych alternatív, ako je napríklad doprava žiakov a ich ubytovanie v internátnych školách. Inou možnosťou je, že blízke školy sa budú deliť o zdroje. Zdieľané zdroje môžu zahŕňať učiteľov, športové zariadenia, počítačové laboratóriá a podobne. Ďalšou možnosťou je združovanie škôl, čo znamená premenu niekoľkých neďalekých malých škôl na satelity jednej vzdelávacej inštitúcie so spoločným vedením a rozpočtom.

Zároveň by sa mali realizovať silnejšie finančné stimuly na konsolidáciu. Ministerstvo školstva by mohlo stanoviť priemernú minimálnu veľkosť triedy, pod ktorou škola nebude financovaná zo štátneho rozpočtu, ak bude jej priemerná veľkosť za stanovený počet rokov trvalo pod prahovou veľkosťou. Ako alternatíva namiesto zavedenia prahu minimálnej veľkosti triedy by sa mohli prijať ďalšie opatrenia na vytvorenie finančného tlaku na zriaďovateľov s malými školami a triedami prostredníctvom úprav existujúceho kompenzačného mechanizmu. Napríklad, existujúce zvýhodnenie pre zriaďovateľov s menej ako 150 žiakmi by sa mohlo znižovať s klesajúcim počtom žiakov a nezostalo by konštantné, ako je to v súčasnom vzorci. Taktiež stanovenie dostatočnej veľkosti triedy ako podmienky pre zaradenie školy do siete škôl, by mohlo určitým spôsobom riešiť problém, že vďaka novým súkromným školám došlo k zníženiu priemernej veľkosti škôl, a teda aj k zníženiu efektivity celého školského systému.

### **Rozvíjať kapacitu pre inkluzívne vzdelávanie za účelom zlepšenia rovnosti vo vzdelávaní**

V slovenskom školstve narastá aj uvedomovanie si výziev v oblasti rovnosti vo vzdelávaní. Vplyv sociálno-ekonomického zázemia žiakov na ich výsledky je medzi najvyššími; integrácia rómskych žiakov do bežného vzdelávania je obmedzená; je tu relatívne veľký počet žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a takisto relatívne vysoký podiel tých, ktorí sú vzdelávaní v oddelenom prostredí. Obmedzené kapacity škôl a učiteľov poskytovať integrované vzdelávanie založené na inovačných pedagogických postupoch, ktoré podporujú výučbu v heterogénnych triedach vytvárajú obmedzenia, posúvajú systém smerom k viac štruktúrovanej

diferenciácii (vrátane včasnej diferenciácie žiakov do odlišných programov a diferenciácie v rámci škôl) a obmedzenej inklúzii.

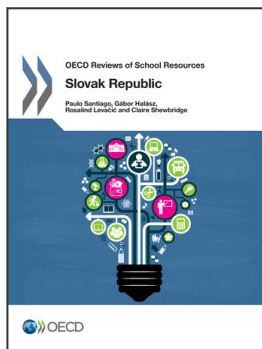
Preto je podstatné, aby dimenzia rovnosti vo vzdelávaní zostala v centre pozornosti pri tvorbe vzdelávacej politiky. Prioritou by mala byť integrácia rómskej komunity do vzdelávacieho systému. Možnosťou je využívanie systému OVP (odborného vzdelávania a prípravy), vzdelávania priamo na pracovisku a uznávanie informálneho učenia sa, aby sa Rómovia integrovali na trhu práce. Zároveň by mali byť rozšírené možnosti druhej šance na vzdelanie na základe poskytnutia formálneho udelenia osvedčenia a výučby realizovanej priamo na pracovisku. Je potrebné, aby žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia dostali podporu na pokrytie niektorých výdavkov súvisiacich so školskou dochádzkou, ako sú napr. náklady na dopravu, vybavenie a uniknutý zárobok. Na rozšírenie efektívneho inkluzívneho vzdelávania žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami je nutná dobre vypracovaná stratégia s dvoma kľúčovými zložkami. Jednou z nich je nabádanie špeciálnych škôl k rozvíjaniu novej funkcie podpory žiakov so špeciálnymi potrebami, ktorí sa vzdelávajú v bežných, nediferencovaných školách a takisto aj učiteľov, ktorí v týchto školách poskytujú inkluzívnu výchovu a vzdelávanie. To môže zahŕňať prehodnotenie úlohy špeciálnych škôl a vedenie učiteľov špeciálnych škôl k tomu, aby časť svojho pracovného času strávili v bežnej škole. Druhým kľúčovým komponentom stratégie inkluzívnej výchovy a vzdelávania je umožniť bežným školám poskytovať efektívnu inkluzívnu výchovu a vzdelávanie. Prax inkluzívnej výchovy a vzdelávania si vyžaduje veľkú zmenu profesijných kompetencií, ako aj postojov učiteľov bežných škôl. Úspešnú inkluzívnu výchovu a vzdelávanie môžu dosiahnuť len učители, ktorí sú schopní využívať široký repertoár inovačných vyučovacích metód a sú schopní vytvárať učebné prostredie, ktoré podporuje personalizované vyučovanie a učenie sa. Nakoniec, v súčasnosti je časť financovania špeciálnych vzdelávacích potrieb a sociálne znevýhodnených žiakov v bežných školách zaradená mimo normatívneho rozpočtu. Ak by sa tieto zdroje presunuli do normatívneho financovania, zjednodušil by sa systém financovania, vzorec by sa stal komplexnejším a zahŕňal by v sebe všetky zdroje určené na zvýšenie vertikálnej rovnosti.

### **Zlepšiť využívanie ľudských zdrojov vo vzdelávacom systéme**

V Slovenskej republike existuje značná autonómia v riadení pedagogických zamestnancov na lokálnej úrovni. Školy nesú značnú zodpovednosť za prijímanie, rozvoj a prepúšťanie učiteľov. Je to silná stránka systému, v ktorom sa individuálne posudzuje schopnosť škôl zlepšovať vedomosti žiakov. Riaditelia škôl majú tiež značný priestor na rozvíjanie kompetencií pedagogického zboru v súlade s plánmi rozvoja školy. Existujú však náznaky určitého nespravodlivého rozmiestnenia učiteľov na školy. Okrem toho existujú niektoré problémy s prípravou učiteľov, nízkou účasťou na kontinuálnom vzdelávaní učiteľov, slabo prepojeným procesom atestácie učiteľov s hlavnou činnosťou učiteľov a tým, že rozvoj riaditeľov školy je brzdený obmedzenou kapacitou na ich hodnotenie.

Zatiaľ čo existuje potreba zabezpečiť nepretržitý prílev nových talentov do učiteľskej profesie a neustále motivovať učiteľov pôsobiacich na školách, nie je potrebné zvyšovať celkový počet pedagogických zamestnancov. Naopak, potrebné zlučovanie škôl pravdepodobne povedie k určitému stupňu nadbytočnosti učiteľov. To so sebou prinesie nutnosť vypracovania stratégií na prerozdelenie, premiestnenie a odchod do dôchodku takých učiteľov, ktorí sú v súčasnosti zamestnaní v školách, ktoré budú postihnuté zlúčením školy alebo triedy. V tejto súvislosti je dôležité poznamenať, že existuje mnoho oblastí, v ktorých by sa učители, ktorí sa stali nadbytočnými v dôsledku zlúčenia škôl, mohli ujať nových úloh. Patrí k nim ich zaangažovanie sa do pomoci žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v bežných školách a triedach, ich využitie na realizáciu stratégií na individuálnu pomoc zaostávajúcim žiakom a ich zapojenie do úlohy poradcov v rámci školy a medzi školami. Mohlo by sa to uskutočňovať súbežne s ponukou balíkov predčasného odchodu do dôchodku v prípade učiteľov, ktorí sú blízko dôchodkovému veku. Takisto sa odporúča zavedenie stimulov, ako

napríklad osobitné príspevky alebo podpora v naturáliách, na riešenie špecifických príkladov nedostatku učiteľov, ktorý sa ešte stále môže vyskytnúť vo vidieckych oblastiach a v znevýhodnených školách. Súčasne by malo byť monitorované spravodlivé rozdelenie učiteľských zdrojov medzi jednotlivými školami. Iné prioritné oblasti sú priblíženie procesu atestácie učiteľov k učiteľskej praxi, zlepšenie rámca zabezpečovania profesijného rozvoja; zmena systému prípravy budúcich učiteľov, aby bol viac selektívny a lepšie prepojený so školskou praxou; ako aj rozvoj kapacít na hodnotenie riaditeľov škôl.



**From:**  
**OECD Reviews of School Resources: Slovak Republic 2015**

**Access the complete publication at:**  
<https://doi.org/10.1787/9789264247567-en>

**Please cite this chapter as:**

Santiago, Paulo, *et al.* (2018), "Zhrnutie", in *OECD Reviews of School Resources: Slovak Republic 2015*, OECD Publishing, Paris.

DOI: <https://doi.org/10.1787/kivbsg-sk>

This work is published under the responsibility of the Secretary-General of the OECD. The opinions expressed and arguments employed herein do not necessarily reflect the official views of OECD member countries.

This document and any map included herein are without prejudice to the status of or sovereignty over any territory, to the delimitation of international frontiers and boundaries and to the name of any territory, city or area.

You can copy, download or print OECD content for your own use, and you can include excerpts from OECD publications, databases and multimedia products in your own documents, presentations, blogs, websites and teaching materials, provided that suitable acknowledgment of OECD as source and copyright owner is given. All requests for public or commercial use and translation rights should be submitted to [rights@oecd.org](mailto:rights@oecd.org). Requests for permission to photocopy portions of this material for public or commercial use shall be addressed directly to the Copyright Clearance Center (CCC) at [info@copyright.com](mailto:info@copyright.com) or the Centre français d'exploitation du droit de copie (CFC) at [contact@cfcopies.com](mailto:contact@cfcopies.com).